

Dagdeel 1: Wat is palliatieve zorg – Petra van den Akker/ Petra Schot/ Frank van den Berg/ Leonie Ton en Marijke Speelman , verpleegkundig consulent palliatieve zorg

Einddoel: na afloop beschikt de deelnemer over basiskennis en basisinzicht van het begrip palliatieve zorg

Leerdoelen, de deelnemer kan:

- In eigen woorden uitleggen wat wordt verstaan onder het begrip palliatieve zorg
- In eigen woorden uitleggen wat het verschil is tussen palliatieve zorg en palliatieve terminale zorg
- Benoemen wat in de attitude (houding) van een palliatief zorgverlener belangrijk is
- Minimaal 4 oorzaken benoemen voor communicatieproblemen in de palliatieve zorg
- Minimaal 3 nadelen benoemen voor de cliënt en de palliatieve zorgverlening, als de cliënt niet op de hoogte is van 'de waarheid'
- Minimaal 4 redenen benoemen waarom zorgverleners moeite hebben met slecht nieuws gesprekken
- De fasen van het slecht nieuws gesprek benoemen
- Benoemen wat zij in de praktijk *doet* op het gebied van lichamelijke, psychische, sociale en spirituele zorgverlening om palliatieve zorg inhoud te geven
- Benoemen wat zij belangrijk vindt in de samenwerking met collega's, andere disciplines, de cliënt en zijn naasten
- Benoemen wat zij op het gebied van samenwerking zou willen leren of verbeteren
- Benoemen op welke wijze zij nu omgaat met de emoties naar aanleiding van palliatieve zorgverlening op het werk en privé
- Benoemen wat voor haar signalen zijn die emotionele overbelasting aankondigen
- Benoemen wat zij nodig heeft om emotionele uitputting in de palliatieve zorgverlening te voorkomen

Dagdeel 2: Symptoombestrijding in de palliatieve terminale fase – Leonie Ton/ Marijke Speelman/ Petra Schot/ Frank van den Berg/ Marjan van Dijk

Einddoel: De kennis van deelnemer m.b.t. symptoombestrijding in de palliatieve terminale fase is vergroot. Deelnemer kan de klachten herkennen, benoemen en op de juiste wijze verzorgen dan wel voorkomen door preventief te werk te gaan. Tot slot kan de deelnemer voorlichting en advies geven over de symptoombestrijding van de somatische aandoeningen van de zorgvrager, zijn naasten en andere disciplines. De deelnemer kan ook zijn eigen gevoelens herkennen, benoemen en weet hiermee om te gaan.

Leerdoelen per onderdeel:

- *Pijn*; de deelnemer:
 - Weet de verschillen tussen nociceptieve en neuropathische pijn te benoemen
 - Heeft inzicht gekregen in het fenomeen pijn en herkent de lichamelijke, psychische, sociale en spirituele factoren
 - Kent de doelstelling van een pijnanamnese en kan deze hanteren
 - Herkent bijwerkingen van pijnmedicatie
 - Is in staat voorlichting te geven aan de cliënt en diens naasten over ondersteunende interventies m.b.t. pijn en heeft inzicht wanneer er andere disciplines geconsulteerd dienen te worden
- *Obstipatie*; de deelnemer:
 - Kan de oorzaken, symptomen en gevolgen van obstipatie omschrijven
 - Kan de interventiemogelijkheden bij obstipatie benoemen
 - Kan voorlichting geven aan de cliënt en zijn naasten
- *Mondverzorging*; de deelnemer:
 - *Herkent oorzaken, symptomen en gevolgen van mondproblemen*
 - Is in staat interventies uit te voeren in het kader van voorlichting naar de cliënt en zijn naasten, preventieve maatregelen te starten en mondproblemen te behandelen
- *Vermoeidheid*; de deelnemer:
 - Kan de kenmerken benoemen van vermoeidheid
 - Heeft inzicht gekregen welke oorzaken en beïnvloedende factoren bepalend zijn bij vermoeidheidsklachten
 - Kan omschrijven welke gevolgen vermoeidheid kan hebben op fysiek, emotioneel, gedragsmatig en cognitief gebied
 - Heeft inzicht gekregen welke interventies zij kan toepassen tot het verlichten en verbeteren van vermoeidheidsklachten
 - Kan omschrijven wat de relatie is tussen vermoeidheid en kwaliteit van leven
- *Delier*; de deelnemer:
 - Kan omschrijven wat de oorzaken, symptomen en gevolgen van een delier zijn

- Weet de Delier Observatie Schaal (DOS) te gebruiken
- Weet welke medicamenteuze en niet-medicamenteuze interventiemogelijkheden er zijn ter preventie en behandeling van een delier
- *Tekort aan vocht en voeding*; de deelnemer:
 - Herkent de problemen van de voedingstoestand, het gewichtsverlies, de problemen met intake van vocht en voedingen
 - Weet oorzaken, symptomen en gevolgen te benoemen
 - Weet welke interventies er bij tekorten en welke preventieve maatregelen getroffen kunnen worden
- *Intreden van de dood*; de deelnemer:
 - Herkent de symptomen van het intreden van de dood
 - Kan dit benoemen en hierover voorlichting geven aan de naasten

Dagdeel 3: Psychische en sociale aspecten – Marijn Vermet/ Petra van den Akker/ Petra Schot/ Eveline Post/ Leonie Ton/ Harm van Eerden

Einddoel: deelnemer heeft inzicht gekregen in het omgaan met gevoelens en met verantwoordelijkheden rondom keuzes die iemand in zijn leven en rondom zijn sterven wil maken. Daarnaast zijn een aantal richtlijnen over communicatie bekend. Tot slot heeft deelnemer inzicht gekregen in fasen in het rouwproces en de taken waar een rouwende voor komt te staan. Daarbij zijn manieren geleerd om cliënten in deze fasen tot steun te zijn.

Leerdoelen; de deelnemer:

- Weet of zij gevoelig is voor reddersgedrag en kan benoemen hoe zij hier uit kan blijven
- Weet hoe zij een gesprek over ziekte en beleving van de ziekte kan starten met een cliënt
- Kan aangeven hoe haar houding is t.o.v. het omgaan met 'de waarheid'
- Kan het verschil tussen anticiperende en 'normale' rouw aangeven
- Kan iets vertellen over de fasen van de rouw en hoe hiermee om te gaan in contact met cliënten
- Kan een aantal gevoelens van cliënten beschrijven, kan hun betekenis aangeven en weet hoe er op in te gaan
- Kan iets vertellen over onmachtige gevoelens, hoe zij ontstaan en hoe ze te voorkomen
- Kan iets vertellen over omgaan met verdriet en afscheid. Hoe haat zij er zelf mee om en hoe kan een team er mee omgaan

Dagdeel 4: Euthanasie en palliatieve sedatie - Leonie Ton/ Marjan Oortman/ Petra Schot/ Frank van den Berg/ Marjan van Dijk

Einddoel: na dit dagdeel zijn de begrippen versterven, euthanasie en palliatieve sedatie duidelijk. Het is voor de cursist duidelijk welke emoties het bij de cliënt en diens naasten maar ook bij zichzelf oproept

Leerdoelen: deelnemer:

- Kan de begrippen en de verschillen tussen euthanasie, palliatieve sedatie en versterven met eigen woorden omschrijven
- Is op de hoogte van ethische en juridische aspecten van deze begrippen
- Kan zijn eigen emoties en grenzen benoemen
- Is in staat met cliënt en diens naasten een gesprek over deze onderwerpen aan te gaan
- Weet wanneer hij andere behandelaars moet inschakelen

Dagdeel 5: Organisatie van zorg; eindopdracht - Petra van den Akker/ Petra Schot/ Leonie Ton

De eindopdracht is een middel om (ook) op afdelings- en/of instellingsniveau verbetering in de palliatieve zorg te gaan verkrijgen. Deelnemers presenteren hun eindopdracht aan de medecursisten en geven elkaar feedback op dit verbetervoorstel.